

IZAZOVI I POTEŠKOĆE ZA NAVJESTITELJA U POSLANICAMA KORINĆANIMA

VALENTINA MANDARIĆ
Pantovčak 72A
10000 Zagreb

Predavanje na znanstvenom skupu
Primljeno 20. 1. 1997.
UDK 227.07

Sažetak

Navještaj Evandjelja u korintskoj zajednici primjer je autentične inkulturacije kršćanstva u sredinu koja je po mnogočemu bila različita od židovske. Pavlov apostolski put u Korint praćen je mnogim poteškoćama i izazovima koji su u cijelosti aktivirali Pavlovu apostolsku čežnju da donese Radosnu vijest poganskim narodima. Autorica ukazuje na bitne izazove i teškoće s kojima se Pavao upuštao u koštac na svom navjestiteljskom putu. Analizirajući Pavlovo apostolsko djelovanje, autorica ističe tko je navjestitelj i koja je njegova uloga. U zadnjem dijelu donosi temeljne vrline navjestitelja koje su resile Pavla. Te iste vrline imperativ su i zalog uspješnog naviještanje Evandjelja danas i u novom tisućljeću.

0. UVOD

U ovom izlaganju pokušat ćemo aktualizirati ulogu navjestitelja (vjeroučitelja) prateći sv. Pavla u apostolsko-navjestiteljskoj službi u korintskoj zajednici.

Dva su nam pitanja poslužila za orijentaciju u pripremanju predavanja: Tko je Pavao, kao apostol za Korinćane? Što Pavao ima reći nama, današnjim navjestiteljima?

U aktualizaciji novozavjetnog teksta nailazimo na stanovite poteškoće. Kao prvo, pred nama je kronološka distanca od gotovo 2000 godina. Susrećemo se s ondašnjim ljudima koji su se suočavali s problemima onog vremena. Ti problemi su ukorijenjeni u društveno-kulturnu stvarnost koju mi ne poznajemo, a ono što nas uzne mirava i pritišće daleko je od njihova iskustva. Ne samo da su problemi različiti, nego je i pristup tim problemima danas kulturološki i antropološki drukčiji.¹

Pavao je sin svoga vremena te nam se stoga čini dalek, stran. Ali, u poslanicama Korinćanima pred nama je pronicav "teolog" Kristova Evandjelja, snažan izazov,

teolog koji nas poziva na reviziju našeg kršćanstva, našeg naviještanja, na aktualizaciju teologije križa. Možda nam je Pavao kronološki i kulturološki dalek, pred nama su njegovi spisi koji i danas govore.

Želimo da Pavao zagrije naša srca, aktivira pamet, da se i mi u cjelovitosti svoga bića otvorimo istom Duhu koji je nosio Pavla.

Izlaganje se sastoji od tri dijela. U prvom dijelu navedeni su izazovi i poteškoće na Pavlovu navjestiteljskom putu. U drugom dijelu govorit ćemo ukratko o navjestitelju i njegovoj ulozi prema Pavlu. U trećem pak dijelu iščitat ćemo iz poslanica temeljne vrline navjestitelja.

1. IZAZOVI I POTEŠKOĆE U PAVLOVU NAVIJEŠTANJU

Za svoga drugog misijskog putovanja Pavao je u Korintu naviještao Evandjelje preko osamnaest mjeseci, od jeseni 50. do

¹ Usp. G. BARBAGLIO, *1-2 Corinzi*, LoB 2.7, Queriniana, Brescia, 1989, str. 72.

sredine 52. godine. Po svom običaju djelovanja uglavnom u velikim gradovima, Pavao je u toj čuvenoj i prenapučenoj luci htio zasaditi vjeru u Krista, odakle bi ona zračila po svoj Ahaji (2 Kor 1,1; 9,2).

Pavao dolazi u jednu sasvim novu sredinu koja u sebi krije izazove, ali i mnoge poteškoće s kojima će se valjati upustiti u koštac.

1.1. Izazovi

1.1.1. Novi adresati - pogani

Prvi i najveći izazov za Pavla u Korintu bili su novi adresati. Od samog početka svog djelovanja Pavao je svjestan da je poslan evangelizirati poganske narode: "*Ali kad se Onome koji me odvoji već od majčine utrobe i pozva milošću svojom, svidjelo otkriti mi Sina svoga, da ga navješćujem među poganima*" (Gal 1,16). To poslanje priznaju mu Petar i ostali apostoli: "*I spoznavši milost koja mi je dana, Jakov, Kefa i Ivan, smatrani stupovima, pružiše meni i Barnabi desnice zajedništva, mi ćemo među pogane, a oni među obrezane*" (Gal 2, 9-10).²

U ono vrijeme Korint je bio veliko trgovačko središte između Istoka i Zapada. Njegovi stanovnici bili su slobodni ljudi, nekadašnji robovi iz Grčke, Sirije, Judeje i Egipta. Najinteresantnija i najizazovnija za Pavla jest činjenica da on dolazi k poganima. Pripisivao je sebi posebno mjesto u apostolstvu Crkve: nazivajući se apostolom poganskih naroda.³ Pavao je svoju apostolsko-navjestiteljsku službu pozvan izvršiti među poganima do kojih još nije stigla Radosna vijest spasenja. To je poslanje shvatio kao svoju životnu sudbinu od koje ne može i ne želi pobjeći. (1 Kor 9,16)

Što je značilo biti navjestitelj poganima? U biblijskim komentarima nalazimo kako se pod riječju pogani misli na svijet koji se suprotstavlja Bogu, svijet idolatrije.⁴ Pogani su ljudi koji ne poznaju Boga i nemaju nade; nepravedni su i nevjerni; imaju krivi moral i kršćanin nema ništa zajedničko s njima.⁵ Među takve ide Pavao.

I kao takvi, pogani su u Božjem planu spasenja. Pavao je poslan njima, jer Božje

spasenje je univerzalno. Isusov Otac je i Bog pogana koji postaju Božjim narodom.⁶ Propovijedati među poganima bila je Pavlova životna sudbina.

1.1.2. Novi jezik i grčka kultura

Poznavatelj sv. Pavla, A. Deissmann opisuje ga kao čovjeka triju kultura: " 'pravi kozmopolit', u njegovoj osobi i u njegovim djelima isprepleću se tri svijeta i tri kulture: Židov po rođenju i vjeri; izražava se u duhu helenističkog svijeta; rimski građanin."⁷

Pred Pavlom je još jedan izazov. Mora propovijedati Evanđelje jezikom koji nije njegov materinji. Naime, u Korintu je službeni jezik bio grčki. Pavao se, kako to ističu njegovi životopisci, s lakoćom služio grčkim jezikom.⁸ Ali ipak je trebalo smjelosti u prericanju Evanđelja u novi jezik. Upotreb-ljavao je termine jedne nove kulture koja je prožeta grčkom filozofskom mišlju.

Znao je u grčkom jeziku tražiti i stvarati nove izražajne oblike kako bi se u svojim teološkim razmišljanjima prilagodio slušateljima. Davao je riječima novo semantičko značenje: tijelo (sarx), duh (pneuma), ljubav (agape) itd.⁹ Njegovo razmišljanje je potaknuto životnom situacijom i kulturom s kojom se susreće, pa se u nekom smislu može govoriti o vlastitoj "inkulturaciji" vjere u ambijentu različitom od onog židovskog u kojem je rođena.¹⁰ Pavao se mogao suočiti s ovakvim izazovom jer je

² Usp. P. ROSSANO, *Paolo*, u: P. ROSSANO - G. RAVASI - A. GIRLANDI (ur.), *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, Edizione paoline, 1988, str. 1067.

³ Isto, str. 31.

⁴ Usp. *La Bibbia. Nuovissima versione dei testi originali*, Edizione paoline, 1983, str. 1957.

⁵ Isto.

⁶ Isto.

⁷ P. ROSSANO, *Paolo, nav. dj.*, str. 1065.

⁸ "Osim toga taj semit posjeduje dobru grčku izobrazbu, koju je primio možda već kao dijete u Tarzu i kasnije obogatio uvijek novim doticajima s grčko-rimskim svijetom. Taj se utjecaj odražava kako u njegovu načinu mišljenja tako i u njegovu govoru i stilu." A. REBIĆ - J. FUČAK - B. DUDA (ur.), *Jeruzalemska Biblija (Uvod u Pavlove poslanice)*, KS, Zagreb 1994, str. 1593.

⁹ Usp. isto, str. 1067.

¹⁰ Usp. isto, str. 1066-1067.

ušao u srž grčke kulture. Jezik mu je blizak, nisu mu strane žestoke rasprave, niti ondašnji retorički oblici. Dapače, Pavao se iskazuje kao izuzetno kreativan u stvaranju lingvističkih oblika.¹¹

1.1.3. Urbana sredina

Korint je, uz Efez, središnje mjesto Pavlovog apostolata. To je veliko trgovačko i financijsko središte na Mediteranu. Zbog svog geografskog položaja postao je mamcem za najuglednije trgovce. Korint je ujedno bio poznato sportsko-turističko središte. U njemu su se održavale igre koje su gotovo konkurirale olimpijskim igrama u Ateni. Svake godine u nj se slijevalo tisuće posjetitelja - obožavatelja različitih sportskih vještina. Grad je obilovao velikim hramovima posvećenim grčkim bogovima i božicama. Posebno mjesto zauzimao je veliki hram posvećen božici Afroditi.

Sve to ukazuje na dinamizam društvenog života koji je bujao u korintskoj luci. Korint je bio "otvoren novim idejama kao malo koji grad tradicionalnog tipa. Ako se kršćanstvo moglo presaditi u takav tvrd ambijent, bio je to dokaz njegove unutarnje snage u mijenjanju svijeta. Oni koji su dolazili u grad radi posla ili kao sudionici igara, mogli su se obratiti i na povratku ponijeti sa sobom vjeru među svoje narode."¹²

Sv.Pavao je u Korintu, tako važnom prometnom čvorištu, prepoznao moguće kanale širenja kršćanstva u druge dijelove ondašnjeg svijeta. Čini se da je Pavao namjerno birao velika gradska naselja, ponajprije ona do kojih Evanđelje još nije stiglo. Tu je nastojao podići barem malu kršćansku zajednicu koju vode i animiraju velikodušne i predane osobe. (1 Kor 16,15-16)¹³

Gledano sociološki, korintsku zajednicu možemo uzeti kao primjer "prijelaza od ruralnog kršćanstva na urbano, preseljeno u velike gradove".¹⁴

1.2. Poteškoće

Naveli smo nekoliko za korintsko podneblje karakterističnih posebnosti, koje su bile pozitivan izazov za Pavlovu misionarsku dušu.

Usporedo s izazovima, na svom navjestiteljskom putu Pavao se susreće s mnogim preprekama ili poteškoćama. Ukazat ćemo samo na neke.

1.2.1. Kršćanski moralno-etički specifikum nasuprot poganskom moralnom liberalizmu

Laksizam u moralnom životu korintskih stanovnika bio je nadaleko poznata. Korint su nazivali "Afroditinim gradom", gradom u kojem je cvjetala prostitucija nemalih razmjera, posebno u Afroditinu hramu.

Poznate su bile uzrečice kojima se željelo okarakterizirati osobu čiji je moral bio upitan: "ponašati se korintski" (Aristofan), "korintska djevojka" (Platon).¹⁵ Kod O'Connora nalazimo i drugu uzrečicu: "Nije za svakoga putovati u Korint". Ona, ističe autor, ukazuje na "ethos" u gradu. Samo jaki i oslobođeni svih skrupula mogu preživjeti pod pritiskom konkurencije koja je plod naglog ekonomskog razvoja.¹⁶

Sloboda na seksualnom području bila je za novoobraćenike velika kušnja. Pavao je od njih tražio radikalniji preokret, koji je uključivao kršćanskomoralnu dimenziju u svakodnevnom ponašanju.

1.2.2. Evanđeoska ludost križa i grčka filozofska mudrost

"Korint je bio centar grčke kulture, u koju su se slijevala najrazličitija duhovna i religiozna strujanja."¹⁷ Zbog svog geografskog položaja bio je stjecište govornika, filozofa, sofista koji su širili ondašnja filozofska strujanja. "Susret Evanđelja s novim svijetom, u koji nastoji prodrijeti, obilježen je napose suprotnošću između ludosti križa i grčke mudrosti."¹⁸

U takvom okružju Pavao se susreće s tendencijom da se Evanđelje interpretira kao nova i visoka religiozna filozofija,

¹¹ Usp. P. ROSSANO, *Paolo, nav. dj.*, str. 1066.

¹² J. M. O'CONNOR, *La teologia della seconda lettera ai Corinti*, Paideia, 1993, str.18.

¹³ Usp. P. ROSSANO, *Paolo, nav. dj.*, str. 1067.

¹⁴ G. BARBAGLIO, *1-2 Corinzi, nav. dj.*, str. 17.

¹⁵ P. ROSSANO, *nav. dj.*, str. 13.

¹⁶ J. M. O'CONNOR, *nav. dj.*, str. 17.

¹⁷ *Jeruzalemska Biblija*, str. 1594.

¹⁸ *Isto*, str. 1594-1595.

iščupana iz Božjeg i ljudskog otajstva.¹⁹ Stoga će Pavao cjelokupno svoje propovijedanje usredotočiti na "ludost križa" (usp. 1 Kor 1,18). "Evangelje križa poziva čovjeka da se s povjerenjem otvori Božjem daru - Isusu Kristu i odreče svakog uzvisivanja po kojem nešto vrijedi pred Bogom."²⁰ Kršćanska poruka utemeljena na križu sukobljava se sa snovima o veličini i snazi grčkog čovjeka, o samoostvarenju preko vlastite pameći i samosvijesti. Stoga je važno uočiti, kako križ nije negacija i mortifikacija čovjeka i njegovih sposobnosti da misli i čini, nego njegove titanske čežnje za samoostvarenjem ne računajući s Bogom i njegovom spasenjskom snagom.²¹

Pavao snažno suprotstavlja mudrost Božju ljudskoj mudrosti (usp. 1 Kor 2,13-14). "Kristološka mudrost razlikuje kršćanina od bilo koje druge mudrosti, čisto ljudske, koja pokušava interpretirati stvarnost i riješiti ljudske probleme ostajući u ljudskoj domeni, snagom ljudskog intelekta" (usp. 1 Kor 1,20-25).²²

On upozorava na opasnost da poznavanje Boga ne bude svedeno na čisti objekt ljudske spoznaje, dok osoba ostaje po strani. Istinsko poznavanje Boga je vođeno ljubavlju.

U susretu Evangelja i kulture (inkulturacija) uvijek postoji opasnost upadanja u određeno "ropstvo" ili poistovjećivanje s kulturom. Pavao i tu pokazuje potpunu slobodu u odnosu na tradiciju i kulturne običaje, ali je zbog Evangelja spreman na "ropstvo", "biti svima sve" (usp. 2 Kor 9,11-22). Pavao je odlučan u naviještanju ludosti križa jer se osjeća pozvanim od samog Krista (usp. 1 Kor 1,17). Razlažući teologiju križa, Pavao ističe temeljni sadržaj koji nam je propovijedati. Ludost križa u sebi krije paradoks između vjere u križ Kristov i ljudsku mudrost. "Sva teološka refleksija o Evangelju i borba protiv sekularizacije nalazi svoj temelj u ovoj antitezi. Križ Kristov predstavlja znak Božjeg djelovanja usmjeren protiv svake mudrosti ovoga svijeta. Povijest pokazuje da se svako filozofsko tumačenje Evangelja suprotstavlja stvarnosti Kristova križa. Križ stoji kao sudac povijesti: promatrati ga kao ludost znači biti

izgubljen, prihvatiti ga kao snagu Božju znači biti spašen."²³

Zato se Pavao snažno suprotstavlja svim pokušajima da se sve podredi čovjekovom intelektu. On se čvrsto drži temeljnog principa u biblijskoj povijesti: u ostvarivanju znakova spasenja Bog se služi neadekvatnim sredstvima, koja ljudska logika ne može razumijeti (usp. 1 Kor 1,18-25; 26-31; 1 Kor 2,1-5).²⁴

1.2.3. Grčke poganske religije

Život korintske zajednica je svjedočanstvo kako se kršćanstvo u sučeljenju s određenom kulturom susreće s mnoštvom problema koji dolaze iz međusobne interakcije vjere i kulture.

U Pavlovo vrijeme bio je razvijen kult žrtvovanja idolima, vršenje raznih kultskih obreda. Idolatrija je bila dio korintske kulture i običaja. Pavao oštro osuđuje one koji su pristupali poganskim obredima: "*Dakle, u pogledu blagovanja mesa žrtvovana idolima, znamo: nema idola na svijetu i nema Boga do Jednoga*" (1Kor 8,4). "*Neću da budete zajedničari vražji. Ne možete piti čašu Gospodnju i čašu vražju. Ne možete biti sudionici stola Gospodnjeg i stola vražjeg*" (1 Kor 10,20-21; 1 Kor 10,7-14). Ovdje Pavao daje do znanja Korinćanima kako kršćani po euharistiji ulaze u zajedništvo s Kristom: stoga je kršćanin dužan izbjegavati zajedništvo s idolima.²⁵ To je za novoobraćenike predstavljalo vrlo složenu situaciju. Naime, nesudjelovanje u gradskim poganskim obredima za mnoge je značilo izolaciju iz društva, pa i iz vlastite obitelji. Opredijeliti se za Krista značilo je odijeliti se od idola.

1.2.4. Kršćansko poimanje smisla života nasuprot besmislu koji je vladao u Korintu

Iako je grad obilovao različitim sadržajima društvenog života, ipak je to bio samo pri-

¹⁹ Usp. P. ROSSANO, *nav. dj.*, str. 24.

²⁰ G. BARBAGLIO, *nav. dj.*, str. 38.

²¹ *Isto*, str. 38.

²² U. VANNI, *nav. dj.*, str. 298.

²³ H. D. WENDLAND, *nav. dj.*, str. 48-49.

²⁴ Usp. P. ROSSANO, *Lettere...*, *nav. dj.*, str. 50.

²⁵ *Isto*, str. 112-113.

vid onoga što ne ispunja ljudsko srce. Stoga će O'Connor tvrditi da u Korintu, bez obzira na moralni život, mistična figura nije Afrodita (simbol slobode), nego Sizif. Za mnoge Korinćane Sizifov posao simbol je besmisla ljudske egzistencije.²⁶

Stupivši na korintsko tlo Pavao se morao sučiti i s problemom ljudskog besmisla.

2. NAVJESTITELJ I NJEGOVA ULOGA

Naviještati, propovijedati, govoriti jest umijeće i to zahtjevnije od mnogih drugih umijeća. Isus je bio izvanredan propovjednik, umjetnik riječi. Kako neće biti kada je On sam Riječ. Svojim je riječima dirao ljudska srca. U navodima evanđelista nalazimo kako su se ljudi divili "milini riječi koje su izlazile iz njegovih usta" (Lk 4,22); bili su "zaneseni njegovim naukom" (Lk 4,32). Evanđelist Luka će na drugom mjestu reći kako je "sav narod visio o njegovoj riječi" (Lk 19,48).

Međutim, svi koji naviještaju njegovu riječ nisu takvi umjetnici riječi. Iz vlastitog iskustva znamo da ima onih koje i danas rado slušamo, tražimo da nam govore, trčimo da ih čujemo. Njihove izgovorene riječi dobivaju posebnu težinu i privlačnost, uznemiruju i bude nas! To su riječi koje govore srcu.

Ima i onih koje bismo najradije drugi put slušali (Dj 18,32), kao što je Pavao doživio od Atenjana, na prolazu iz Makeдонije u Korint.

Navjestiteljeva riječ proizlazi iz ljubavi, izgrađuje i vodi duhovnom rastu pojedinca i zajednicu. Navjestiteljeva riječ stavlja osobu u odnos s Isusom Kristom.

U Pavlovim poslanicama Korinćanima nigdje ne nalazimo imenicu "navjestitelj". Pavao upotrebljava riječ "apostol", "apostolstvo", "apostolska služba". Zato i mi navjestiteljsku službu promatramo u okvirima Pavlove apostolske djelatnosti.

Pavlovo shvaćanje apostolske službe temelji se na Kristovoj zapovijedi: "Učinite mojim učenicima sve narode" (Mt 10,5; 28,19; Mk 6,7; 16,15; Lk 9,2; 24,47).

Riječ "navjestitelj" dolazi od glagola "navijestiti" (objaviti, najaviti). Riječ je o

osobi koja proglašuje ili donosi neku vijest. Ovdje je riječ o Radosnoj vijesti - Evanđelju. Prvi navjestitelji - apostoli, zadaću naviještanja primili su od samog Isusa: "Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju" (Mk 16,15), "svim narodima" (Mk 13,10). Navjestitelj nije prije svega učitelj, nego onaj koji prenosi poruku života - poruku spasenja. Poruka u sebi krije više od čiste doktrine. Tolike doktrine nikada ne postanu poruka! Poruka nije nuđenje određene ideje, nego od onoga kome je upućena traži odgovor, stavlja u odnos: odnos između onoga tko nudi i onoga tko ponudu prima.²⁷

"Apostolska služba i apostolsko poslanje spadaju među one Pavlove teme koje su, doduše u različitom kontekstu, prisutne u svim njegovim poslanicama. On se obično već u preskriptu predstavlja svojom službom 'Apostol Isusa Krista'."²⁸ "Apostoli (navjestitelji) imaju nalog propovijedati Evanđelje (...) Ta poslanička služba izvršuje se u odgovornosti pred Bogom u Duhu Isusa Krista za spasenje ljudi." (Rim 2,4.11.)²⁹

"Pavlova metoda posredovanja evanđelja sastoji se u riječi, primjeru i ljubavi: govor koji nije jednostavni verbalizam, nego je prožeta Duhom i snagom Božjom koja poziva ljude: 'Bog vas po nama nagovara'." (2 Kor 5,20)³⁰ Za Pavla Evanđelje nije teorija, nego stil življenja. On zna da ga mora prenositi vlastitim životom, življenjem. Kod njega često susrećemo dva termina: "primjer" i "imitirati".³¹

Već u prvom poglavlju Poslanice Korinćanima Pavao ističe da njegovo apostol-

²⁶ Isto, str. 18.

²⁷ Usp. P. ROSSANO, *Lettere ai Corinzi*, Edizione paoline, Torino, 1986, str.10.

²⁸ I. DUGANČIĆ, "Bog sve u svemu" (1 Kor 15,28), *Egzegetsko-teološka studija o strukturi teologije apostola Pavla*, KS, Zagreb 1996, str. 57.

²⁹ K. RAHNER - H. VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, Đakovo, 1992, str. 32.

³⁰ G. LEONARDI, "Apostolo", u: P. ROSSANO - G. RAVASI - A. GIRLANDI (ur.), *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, Edizione paoline, 1988, str. 1067.

³¹ Isto, str. 1068.

sko poslanje dolazi od Krista, koji ga posla "naviještati Evanđelje" (1 Kor 1,17). "Ta svijest postala je Pavlovom pokretačkom snagom, koja je urodila neviđenom aktivnošću u službi naviještanja Evanđelja."³² Prema Pavlu, bitna uloga navjestitelja je pronositi Evanđelje. Cilj navjestiteljeva rada može biti samo slava Božja i spas ljudi. "Jer ne propovijedamo same sebe: nego Krista Isusa Gospodinom, a sebe slugama vašim poradi Krista" (2 Kor 4,5). Navjestiteljeva nakana mora biti uvijek ispravna, upravljena onomu čiju riječ prenosi. On sam nije važan jer on je samo oruđe Božje - *causa instrumentalis*. Evangelizatoru je dužnost da zna što naviješta, da pozna Evanđelje, da ga stalno proučava i da se suočava s njegovim problemima. Stoga navjestiteljevu ulogu treba vršiti s oduševljenjem, zanosom i odvažnošću.³³

Ima nekoliko mjesta u poslanicama gdje Pavao tumači tko su navjestitelji i koja je njihova uloga. Oni su: "Božji suradnici" (1 Kor 3,9); "mudri graditelji" (1 Kor 3,10); "službenici Kristovi i upravitelji otajstava Božjih" (1 Kor 4,1); "poslužitelji Kristovi" (2 Kor 11,23); "Kristovi poslanici" (2 Kor 5,20). Navjestitelj je stoga istodobno suradnik, graditelj, upravitelj i poslanik. Poznavatelji sv. Pavla donose niz glagolskih oblika koje Pavao upotrebljava u opisivanju svoje misionarske aktivnosti: Pavao "evangelizira", "naviješta", "opominje", "moli", "želi", "ohrabruje", "zaklinje", "savjetuje", "nagovara", "poučava", "uvjerava" (G. Barbaglio).³⁴

U odnosu prema zajednici, koja je prema Pavlu njiva Božja, navjestitelji su radnici koje Bog šalje izvršiti svoj posao. Oni su "Božji suradnici" (1 Kor 3,9). Suradnici i sluge. Bog im povjerava zadaću. Snaga i plod rada dolazi od Boga "kako već komu Gospodin daje" (1 Kor 3,5).

Pavao sebe smatra "izaslanikom", ali ne od ljudi, već "izaslanikom" samog Isusa.³⁵ Mi bismo rekli, "ambasadorom" Božjim. On zastupa Gospodina i izvršava planove koje Gospodin stvara. Stoga će Pavao reći da iza njegove riječi stoje Bog i sam Krist koji govore kroz njega. Njegova riječ je Božja riječ.³⁶ Kojeg li dostojanstva i časti,

ali u isto vrijeme odgovornosti pred samim Bogom i pred zajednicom kojoj je poslan! Govoriti u ime Boga, zastupati Boga, ima li uzvišenije zadaće na ovoj zemlji? Presmiono za običnog čovjeka! Apostolsko služenje, kao posredovanje Krista i Evanđelja, prije svega je Božje djelo. Bog je onaj koji u čovjekovo srce piše pismo, koje ima Krista za sadržaj - čitljivo jedino snagom Duha. "Vi ste pismo naše, upisano u srcima vašim, znaju ga i čitaju svi ljudi. Vi ste, očito, pismo Kristovo kojemu mi poslužismo, napisano ne crnilom, nego Duhom Boga živoga; ne na pločama kamenim, nego na pločama od mesa, u srcima. Takvo pouzdanje imamo po Kristu u Boga. Ne kao da smo sami sobom, kao od sebe, sposobni što pomisliti, nego naša je sposobnost od Boga." (2 Kor 2-4)³⁷

Uspoređujući dostojanstvo navjestiteljske službe i ljudsku krhkost kojoj je povjerena, Pavao "zna i osjeća da mogućnost naviještanja postoji kao dar Božji. Služba koja mu je povjerena, dragocjen je dar. Pavao je samo 'glinena posuda', nedostojna takvog dara. Sve poteškoće koje Pavao susreće na svom apostolskom putu otkrivaju realnost 'glinene posude'."³⁸

"Prva poslanica Korinćanima je veliko svjedočanstvo Apostolovog služenja u izgradnji zajednice i kao takva predstavlja savršeno jedinstvo autoriteta, apostolske aktivnosti, teologa, pastira i oca duhovnosti."³⁹ A to su, zapravo, bitna svojstva koja u sebi mora integrirati osoba koju Bog šalje

³² I. DUGANČIĆ, *nav. dj.*, str. 58.

³³ Usp. T. ŠAGI, *Svećenik kome da služi?*, u: Ž. BEZIĆ, *Pastoralni radnik*, HKD sv. Ćirila i Metodija, Zagreb 21983, str. 11.

³⁴ G. LEONARDI, *nav. dj.*, str. 1068.

³⁵ Usp. X. L. DUFOUR, *Apostoli*, u: X. L. DUFOUR (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, KS, Zagreb 1980, st. 30.

³⁶ *Isto*, st. 384.

³⁷ U. VANNI, *Corinzi (II lettera ai)*, u: P. ROSSANO - G. RAVASI - A. GIRLANDI (ur.), *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, Edizione paoline, 1988, str. 305; "glinena posuda" su, zapravo, sve ljudske uvjetovanosti (ograničenosti) apostola, koje obuhvaćaju cjelokupnu ljudsku narav. Vidi: P. ROSSANO, *Lettere ai Corinzi*, Edizione paoline, 1986, str. 193.

³⁸ *Isto*, str. 305.

³⁹ H. D. WENDLAND, *nav. dj.*, str. 9.

kao svog poslanika. I prema "Isusovim riječima apostol je predstavnik onoga koji ga šalje: 'Nije sluga veći od svog gospodara, niti je apostol veći od onoga koji ga šalje' (Iv 13,16)."⁴⁰

3. TEMELJNE VRLINE NAVJESTITELJA PREMA KORINČANIMA

Svetom Pavlu je uspjelo odgovoriti na sve izazove i suprotstaviti se svim poteškoćama koje su ga pratile na apostolskom putu jer je imao sve vrline istinskog i uspješnog Kristova navjestitelja. Ja ću ukazati samo na neke.

3.1. Otvorenost i poslušnost Duhu

Poslije grčkog iskustva koje je doživio u Ateni (usp. Dj 18,1-17) Pavao dolazi u Korint sa strahom.⁴¹ Odmah na početku Pavao podsjeća Korinćane: "I ja kada dođoh k vama, braćo, ne dođoh s uzvišenom besjedom ili mudročću navješćivati vam svjedočanstvo Božje. I besjeda moja i propovijedanje moje ne bijaše u uvjerljivim riječima mudrosti nego u pokazivanju Duha i snage da se vjera vaša ne temelji na mudrosti ljudskoj nego na snazi Božjoj" (1 Kor 2,1.4.).

Ta slabost, strah i bojazan bijahu potrebni za ostvarenje cilja koji je Pavao sebi postavio: dokazati kako u njemu nije radilo umijeće ili misao ljudska, nego snaga Božjeg Duha. Njegovu propovijedanju nedostajalo je gotovo sve ono što služi slavnim govornicima da pridobiju naklonost slušatelja.⁴² Otvorenost i prepuštanje vodstvu Duha Svetoga garancija su da se vjera temelji na snazi Božjoj, a ne na mudrosti ljudskoj. Sjajni rezultati Pavlove misije u Korintu nisu plod njegovih retoričkih sposobnosti, niti velikog teološkog umijeća, niti njegove ličnosti. U Korintu se Pavao pokazao slab, lišen govorničkih vještina. Nije bio niti nositelj duboke religiozne ideologije, nego "gole" poruke Krista Raspetoga. Izvanredna kreativnost koja je pratila njegovu evangelizaciju plod je snage Božjeg Duha koji je djelovao po njegovoj slabosti, (usp. 1 Kor 1-13).⁴³ Pavao je od Korinćana želio učiniti vjernike, ne mud-

race.⁴⁴ On je snagom Duha spoznao mudrost koja dolazi od Boga i shvatio da samo u toj mudrosti vjera može rasti do pune zrelosti. Ali "mudrost božanska je spoznatljiva samo snagom Duha Božjega i može je posredovati samo čovjek Duha (usp. 1 Kor 2,14). Zato će Pavao do iznemoglosti upućivati na Duha Svetoga, začetnika vjere. U drugom poglavlju od 10. do 16. retka Pavao 12 puta spominje riječ "Duh", "duhovan", "duhovni". Za Pavla je temeljni princip u naviještanju otvorenost navjestitelja Duhu Božjem. Duh Sveti je i temeljni princip znanja: Boga možemo spoznati samo snagom Duha (usp. 1 Kor 2,11).

U navjestiteljskoj službi Duh ima ulogu mosta: povezuje i združuje.⁴⁵ Primiti Duh nosi sa sobom i određene posljedice. Duh je dar, ali onaj tko prima Duha mora živjeti po Duhu (usp. Rim 8,12-14; Gal 5,16), mora se razlikovati od onih koji nisu upoznali Duha Božjeg. Zato kada nastaju svađe u zajednici pita Pavao Korinćane: "Niste li kao i svi ostali ljudi (tj. tjelesni)?" Za Pavla duhovni čovjek nije isti kao zemaljski. Snagom božanskog Duha, kojeg nosi u sebi, on pripada novom stvorenju (usp. 2 Kor 5,17).

3.2. Autentičnost u svjedočenju

U Crkvi se uvijek osjećala potreba za istinskim svjedocima, ali možda nikada kao danas. Gotovo nema katehetskog dokumenta koji ne ističe svjedočanstvo kao temeljnu dimenziju naviještanja.⁴⁶

Svjedočenje je imperativ naviještanja, ono je garancija plodnosti apostolskog rada.

⁴⁰ Isto, str. 28.

⁴¹ Isto, str. 55.

⁴² Usp. H. D. WENDLAND, *nav. dj.*, str. 57.

⁴³ G. BARBAGLIO, *nav. dj.*, str. 39.

⁴⁴ Isto.

⁴⁵ Isto, str. 64.

⁴⁶ Usp. CT 56; EN 21; OKD 35; RNE 63; ZAJEDNIČKA SINODA BISKUPIJA SAVEZNE REPUBLIKE NJEMAČKE, *Vjeronauk u školi*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1995, br. 2.8.2. i 2.8.3.; CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Il Rinnovamento della Catechesi*, Fondazione di religione Santi Francesco di Assisi e Caterina da Siena, Roma 1988, br. 185: "Vjeroučitelji su puno više od učitelja doktrine. Oni su svjedoci i sudionici Otajstva koje osobno žive i posreduju drugima."

Pavlovo svjedočanstvo i njegovo poticanje na iskazivanje svjedočanstva za Krista, temelji se na Božjem svjedočanstvu koje je Bog ispunio u Isusu Kristu. Bog je ostao vjeran vlastitim obećanjima; u Kristu je trajno Božje "Da" (usp. 2 Kor 1,18-20). "Bilo bi stoga proturječno da Pavao, komu je naviještanje Krista jedini smisao, opovrgne svoje propovijedanje dvoličnim ponašanjem."⁴⁷ Pavlovo ponašanje i propovijedanje uči nas da se naviještanje Evanđelja ne iscrpljuje samo u riječima. Navjestitelji preuzimaju na sebe odgovornost "biti drugi Krist" (alter Christus) za one kojima naviještaju. S. Kierkegaard se uvijek iznova vraća na to da kršćanstvo nije nauka i znanje, nego nadasve egzistencijalno posredovanje. Dosljedno tome odnos prema kršćanstvu ne može biti sličan odnosu prema kakvoj nauci u kojoj je onaj tko je iznosi neutralan prema sadržaju. Krist nije ustanovio profesore i docente, nego apostole i nasljednike. Kršćanstvo se mora vidjeti na onome tko ga naviješta. Ono se može naviještati samo životom.⁴⁸ H. Džubran će tu istu misao reći na pjesnički način: "učitelj ne daje od svoje mudrosti nego od svoje vjere i svoje ljubavi".⁴⁹

Svjestan tako velike odgovornosti, Pavao nije preuzet i ne oslanja se na vlastite snage. Računa s milošću Božjom i vlastitim slabostima (usp. 2 Kor 4,7). "U ponašanju svakog vjernika (navjestitelja) mora se očitovati 'život Isusov'" (usp. 2 Kor 4,10-11). Pavlov život bio je takav da je on mogao reći Korinćanima: "Nasljedovatelji moji budite, kao što sam i ja Kristov." (1 Kor 11,1) Bismo li se u svom navjestiteljskom-vjeroučiteljskom poslu uvijek mogli pozvati na ovakvo svjedočanstvo za Krista?

3.3. Postojanost u vjernosti

Pavlov navjestiteljski put bio je praćen svim vrstama nevolja. Mnogo puta je bio u životnoj i dramatičnoj opasnosti, čak i na smrt osuđen (usp. 2 Kor 1,8-9; 11,23). Neki poznavatelji Pavla misle da se možda može pretpostaviti da je bila riječ o zatvoru, sudskom procesu ili pak bičevanju.⁵⁰ U svemu tome Pavao ima potpuno povjerenje i pouzdanje u Božju milost koja ga prati i izbavlja

(usp. 2 Kor 1,10). Odolijevanje poteškoćama je najprepoznatljiviji znak navjestiteljeva potpunog predanja navjestiteljskoj službi. Pavlova bezuvjetna "gorljivost odražava se u njegovu životu prepunu odricanja u službi Onoga kojega ljubi. Rad, muka, trpljenje, oskudica, životne pogibli (1 Kor 4,9-13; 2 Kor 4,8; 6,4-10; 11,23-27), sve je bez važnosti u njegovim očima, samo da mogne ispuniti poslanje za koje se smatra odgovornim." (1 Kor 9,16)⁵¹

U drugoj poslanici Korinćanima, u cijelom prvom poglavlju, Pavao navodi i opisuje nevolje koje su ga zatekle na apostolskom putu. Sve te nevolje povezuje s "glinenom posudom" koja je u sebi propadljiva. Smisao patnje je: "uvijek umiranje Isusovo u tijelu pronosimo da se i život Isusov u tijelu našem očituje" (2 Kor 4,10). Riječ je o "svijesti egzistencijalne povezanosti s Kristom koji je i sam morao proći patnju križa kako bi postigao slavu uskrsnuća. Od te sudbine ne može biti izuzet ni njegov Apostol."⁵² Pavao "opravdava" nevolje promatrajući ih u eshatološkoj nadi: "Zato ne malakšemo. Naprotiv, ako se naš izvanjski čovjek i raspada, nutarnji se iz dana u dan obnavlja. Ta ova malenkost naše časovite nevolje donosi nam obilato, sve obilatije, breme vječne slave". (2 Kor 4, 16-17) Pavao vrijeme kušnje smatra posebnim milosnim vremenom i poziva na ustrajnost s velikim postojanjem (usp. 2 Kor 6,1-10). Posebna kušnja, koju Pavao mora proći, je osporavanje njegovog naučavanja i njegovog apostolstva. Naime njegovi protivnici su uspjeli okrenuti neke članove korinćanske zajednice protiv njega (usp. 2 Kor 2,14; 7,4.8.).

Pavao opisuje svoju životnu kalvariju i otkriva snagu s kojom prihvaća križ svog misijskog poslanja. Njegovo je oružje: čistoća, spoznanje, velikodušnost, dobrota,

⁴⁷ *Jeruzalemska Biblija*, str. 1646.

⁴⁸ Usp. *Tagenbücher III*, Düsseldorf - Köln 1968, str. 50.

⁴⁹ H. DŽUBRAN, *Prorok*, GZH, Zagreb 1985, str. 45.

⁵⁰ G. BARBAGLIO, *nav. dj.*, str. 99.

⁵¹ *Jeruzalemska Biblija*, str. 1592.

⁵² I. DUGANČIĆ, *nav. dj.*, str. 61.

Duh Sveti, ljubav nehinjena (usp. 2 Kor 6,6). To su zapravo uvjeti da navjestitelj može ustrajati u postojanosti. Pavao popis apostolskih patnja pretvara u niz istina i vrlina za koje se trebaju zalagati djelatnici Evanđelja.⁵³ I u najtežim trenucima Pavao poziva na ustrajnost, pouzdavajući se u milost Božju: "Ta vjeran je Bog: neće dati da budete kušani preko svojih sila, nego će s kušnjom dati ishod da možete izdržati." (1 Kor 10,13)

Preduvjet da netko može dati svjedočanstvo za Boga jest njegova osobna postojanost u vjernosti Bogu. Kod Pavla nema promjenjivosti: "Da", "Ne", uvijek je "Da"!

3.4. Navjestitelj u službi zajednice

Na nekoliko mjesta Pavao ističe svoj ponos korintskom zajednicom. Naziva je pečatom svog apostolata, apologetikom protiv neprijatelja; korintska zajednica je preporučeno pismo koje može biti čitano od drugih i prepoznatljivo svim ljudima (usp. 1 Kor 9,2,3; 2 Kor 3,2).

Može se reći, da su obadvije poslanice Korinćanima živo svjedočanstvo kako je rasla i sazrijevala jedna od prvih kršćanskih zajednica koja je nikla u poganskom svijetu. Rast ove zajednice bio je praćen mnogim nespornostima koji su ponekad prerastali i u dramatične konflikte. Pavao je bio svjestan svoje odgovornosti u zajednici. Pažljivo je analizirao situaciju i hrabro se suočavao s problemima. Odgovore je tražio u Evanđelju. Problemi su bili različite naravi: podijeljenost, idolatrija, nemoral, kult lidera, pitanje braka i djevičanstva, solidarnost, osporavanje uskrsnuća itd.

Kako se Pavao odnosio prema zajednici? Temeljne stavove gradio je polazeći od temeljne uloge navjestitelja. Navjestitelj je poslužitelj kako mu već Gospodin daje (usp. 1 Kor 3,5). Sam po sebi, nula sam, reći će Pavao. Navjestitelj je radnik na njivi koja ne pripada njemu, nego Gospodinu.

U zajednici je navjestitelj veza između Boga i vjernika. Stoga će Pavao svoj boravak u korintskoj zajednici nazvati "vrijeme milosti" (radosti) (usp. 2 Kor 1,15-16).⁵⁴ Pavlova povezanost sa zajednicom je očinska, koja se spontano pretvara u imitiranje

(nasljedovanje) od strane njegovih vjernika. Takav odnos se ostvaruje u ljubavi: davanje sebe za druge.⁵⁵ Da bi zorno pokazao kako je duboka veza između navjestitelja i zajednice, Pavao upotrebljava biblijsku sliku zaručnika i zaručnice. Taj odnos je intiman, uključuje veliku odgovornost. Navjestitelj je u ulozi djevera koji ima zadaću predstaviti, tj. dovesti zajednicu kao čistu zaručnicu Kristu. Božanska revnost, koja se pretvara u ljubomoru, tjera ga da se ne šteti kako bi zaručnica (zajednica) pripadala čovjeku (Kristu) kome je predodređena (usp. 2 Kor 11,2-3).⁵⁶

Iako se susreće s mnogim problemima, Pavao je ponosan na korintsku zajednicu i u njoj nalazi potporu, pomoć i radost (usp. 2 Kor 1,14; 2,3; 3,2).

3.5. Evandeoska sloboda

Poznati Pavlov usklik: "Krist nas za slobodu oslobodi" (Gal 5,1) otkriva nam gdje je korijen slobode koju Pavao zastupa. Ona se ne temelji na Zakonu nego na Duhu Isusa Krista. Zato će i reći: "Gdje je Duh Gospodnji, ondje je sloboda" (2 Kor 3,17).

Sloboda za koju nas je Krist oslobodio, evandeoska sloboda, prije svega se odnosi na slobodu od grijeha. Onaj tko je dionik Kristove slobode "ne suobličuje se ovom svijetu". "Izvor nove istine i autentične slobode, po Pavlu je Duh Isusa Krista koji stvara nove ljude koji će znati izgrađivati društvo slobode i slobodnih."⁵⁷ Samo onaj tko posjeduje Kristovu slobodu, u stanju je staviti se u službu onih kojima naviješta Evanđelje. Onaj koji je uistinu slobodan, u evandeoskom smislu, sluga je svima (usp. 2 Kor 4,5). Na temelju tako visokog stupnja slobode sposoban je nadići svaku barijeru i u stanju je "biti svima sve".⁵⁸ Biti svima sve, ne znači izgubiti vlastiti identitet. Ov-

⁵³ Usp. P. ROSSANO, *nav. dj.*, str. 205.

⁵⁴ H.D. WENDLAND, *nav. dj.*, str. 318.

⁵⁵ Usp. P. ROSSANO, *nav. dj.*, str. 68.

⁵⁶ *Isto*, str. 224.

⁵⁷ Usp. A. BONORA, "Libertà", u: P. ROSSANO - G. RAVASI - A. GIRLANDI (ur.), *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, str. 834.

⁵⁸ H. D. WENDLAND, *nav. dj.*, str. 144.

dje gubitak znači dobitak, jer "cilj služenja je spasiti mnoge".⁵⁹ Samo motiviran takvim služenjem i ljubavlju, navjestitelj može biti "svima sve".

Evandeoska sloboda oslobađa navjestitelja od opasnosti, da osobe kojima navješta ne naveže na sebe. Pavao se bori protiv kulta lidera u zajednici: "Što je Apolon? Što Kefa? Poslužitelji po kojima povjerovaste" (1 Kor 3,5).

Evandeoska sloboda čini navjestitelja sposobnim prilagoditi se slušateljima bez straha da upadne u bilo kakvu zamku koja bi kompromitirala navjestiteljsku službu.

Pavao je živio "bez zakona", s onima koji su bez zakona; bio je Židov sa Židovima; poganin s poganima, ali ne podliježući poganskim obredima. Biti slobodan, u evandeoskom smislu, znači biti Kristov.

3.6. Naviještanje Evandjelja ispred svih osobnih interesa

Pavao upozorava Korinćane da svojim lažnim interesima ne postanu zapreka Evandjelju. "Ni u čemu ne dajmo nikakve sablazni da se ne kudi ova služba" (2 Kor 6,3). On se odriče "zakonitih prava", sam zarađuje za život, kako ne bi postao zapreka Radosnoj vijesti. "Nismo se poslužili tim pravom, nego sve teglimo da ne bismo postavili zapreku Evandjelju Kristovu (...) Jer što navješćujem Evandjelje nije mi na hvalu, ta dužnost mi je. Doista, jao meni ako Evandjelje ne navješćujem" (1 Kor 9, 12.16.). To što navješćujem nije iz "vlastite pobude", "služba je to koja mi je povjerena" (usp. 1 Kor 9,17). Navjestitelj nije radnik koji sklapa ugovor, nego prije svega onaj koji je sam ojačan Evandjeljem i ne traži vlastitih zasluga. Pavao interese povezuje s vlastitim spasenjem. Poziva na budnost. Lažni interesi mogu staviti u pitanje i vlastito spasenje. Opasnost je da "sam ne budem isključen pošto sam drugima propovijedao" (1 Kor 9,27). Smisao bdijenja nad sobom Pavao aktualizira koristeći sliku sa sportskih borilišta (usp. 1 Kor 9,24). Odricanje je preduvjet da se postignu dobri rezultati, da se dođe do pobjede. Odricanje i od vlastitih interesa. Slavna Pavlova izreka "Jao meni ako evandjelje ne navješćujem", zapravo je

jeka Isusove poruke: "Tako i vi: kad izvršite sve što vam je naređeno, recite: 'Sluge smo beskorisne! Učinismo što smo bili dužni učiniti!'" (Lk 17,10). Istiniti navjestitelji ne traže nikakve zasluge za svoj posao, niti pravo na nagradu. To je velika opomena pozvanima u Crkvi, da se ova služba ne smije koristiti za vlastite profite, ma kakve naravi oni bili,⁶⁰ jer naša je plaća na nebesima.

3.7. Svijest vlastitog poslanja

Ako promatramo Pavla i njegov odnos prema vlastitoj apostolskoj službi, uočit ćemo jednu kontradiktornost. Naime, pred nama je Pavao koji se bori "do krvi" za svoje apostolstvo, za svoj status u redu apostola. Poznate su njegove polemike s protivnicima koji su mu osporavali apostolski legitimitet.

S druge strane, pred nama je isti Pavao koji "ogoljuje" ovu službu, oslobađa je "ovozemaljske aureole". On veličinu svog poslanja gleda kroz veličinu Božjeg poziva (usp. 1 Kor 1,1) i vlastite slabosti koje je duboko svjestan (1 Kor 2,1-5). On je kao "glinena posuda" male vrijednosti, krhka i lako lomljiva (usp. 2 Kor 4,7). Usporedbom s "glinenom posudom" Pavao želi istaknuti kontrast dviju stvarnosti: nevrijednost "glinene posude" i vrijednost sadržaja koji u sebi nosi (Evandjelje). Te dvije stvarnosti ne idu zajedno. Netko je drugi stavio vrijednost (Evandjelje) u "bezvrijednu (glinenu) posudu". Pavao je svjestan da izvanredna snaga koja ga je nosila u naviještanju nije dolazila iz njegove slabe i krhke naravi, nego iz jačeg izvora.⁶¹

Duboko je svjestan da je poslanje koje je primio čisti dar. On je po volji Božjoj apostol Krista Isusa (usp. 1 Kor 1,1). Krist je temelj i zalog njegova poslanja.

4. UMJESTO ZAKLJUČKA

Zajednica u Korintu živjela je kršćanstvo u ondašnjoj helenističkoj kulturi. Po mnogo čemu se razlikovala od naših današnjih

⁵⁹ Isto, str. 144.

⁶⁰ Usp. P. ROSSANO, *nav. dj.*, str. 105.

⁶¹ Usp. J. M. O'CONNOR, *nav. dj.*, str. 60.

kršćanskih zajednica. Međutim, zajedničko nam je živjeti vjeru i inkulturirati je u vlastitom vremenu i na vlastitim prostorima.

Pavao se susreo s mnogim poteškoćama u duhovnoj izgradnji korinthske zajednice. Morao se suočiti i s raznim oblicima klasičnog poganstva; prilagoditi se helenističkoj kulturi i odolijevati protivnicima.

U navjestiteljskom radu nama se pak suprotstavljaju nove društveno-kulturološke tendencije neopoganizma kroz modernizam, liberalizam, relativizam, hedonizam i moralni laksizam. Kršćanski moralno-etički specifikum i danas je kamen spoticanja za mnoge kršćane.

Nameće nam se pitanje: Činimo li dovoljno kako bi Evanđelje zaživjelo na našim prostorima, u našim društveno-kulturnim okolnostima?

Pavao je duboko svjestan apostolske odgovornosti pred Bogom, koji ga je pozvao "naviještati Evanđelje". Znao je da on sam ne može odgovoriti tako zahtjevnom poslanju. Ali, vjerovao je da Duh Božji može. On mu se u punini svoga bića otvorio i sve mu svoje djelovanje podredio.

Sve Pavlove vrline koje smo prethodno

spomenuli, plod su Božjeg djelovanja u njemu.

Otvorenost i poslušnost Duhu Božjem zalog je navjestiteljeve budućnosti. Možda je dobro upitati se: Koliko u svom navjestiteljsko-vjeroučiteljskom radu računam na pomoć Duha Svetoga? Koliko sam mu otvoren?

Pavao se toliko poistovjetio s Kristom da je mogao pozvati Korinćane: "Budite moji nasljedovatelji".

Svjedočenje je bitna dimenzija svake evangelizacije. To je zacijelo vrlina bez konkurencije. Autentično svjedočanstvo je imperativ za sutra - za treće tisućljeće.

Jesmo li svjesni da smo postavljeni za svjetionike: orijentacija onima koji još lutaju, sigurnost onima koji su nesigurni, mjerilo onima koji su se opredijelili, izazov onima koji nas s distance promatraju?

I na kraju samo još jedna misao: Biti navjestitelj, znači biti poput Pavla "drugi Krist". Pred nama je uzvišena i tako odgovorna zadaća. Sami ne možemo, ali Krist u nama može. Preostaje nam da s povjerenjem ponovimo sa sv. Pavlom: "Sve mogu u Onome koji me jača!" (Fil 4,13)